

ŠKOLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

Základní škola, Liberec, Kaplického 384, příspěvková organizace

Školní rok 2019/2020

Č. j.:	Účinnost od data: 1. 9. 2019
Spisový znak:	Skartační znak:
Změny: od 1.5.2019 - zakomponovaná informace o 1) novém doporučení ministerstva (Zásady přístupu..) 2)aktualizované přílohy Metodická.doporučení, 3) nová strategie	

Ředitel Základní školy, Liberec, Kaplického 384, příspěvková organizace

(dále škola)

pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví,

v souladu se zněním zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon),

ve znění pozdějších předpisů

vydává

školní preventivní program.

OBSAH

1. Úvod
2. Tým spolupracovníků
3. Vzdělávání
4. Školní prevence v rámci jednotlivých předmětů - I.stupeň, II.stupeň
 - 4.1 Školní prevence v rámci jednotlivých vyučovacích předmětů na prvním stupni
 - 4.1.1 Cíl školní prevence dětí mladšího školního věku
 - 4.1.2 Konkrétní témata školní prevence v jednotlivých ročnících
 - 4.1.3 PPP realizovaný externími organizacemi na 1. stupni ve školním roce 2017/2018
 - 4.2 Školní prevence v rámci jednotlivých vyučovacích předmětů na druhém stupni
 - 4.2.1 Školní prevence dětí staršího školního věku
5. Seznam důležitých institucí v rámci řešení problémů spjatých s prevencí patologických projevů na ZŠ
6. Základní postupy řešení rizikového chování ve škole v souladu se zákonem
 - 6.1 Základní postupy školy při zjištění zneužívání návykových látek
 - 6.1.1 Omamné a psychotropní látky, dále jen OPL
 - 6.1.2 Alkohol a cigarety
 - 6.2 Šikana
 - 6.3 Krádeže a vandalismus v prostředí školy
7. Inkluze
 - 7.1 Postup při řešení, kdy mám žáka se vzdělávacími potížemi, kterému mohou pomoci podpůrná opatření
 - 7.2 Ohrožení žáka školním neúspěchem
8. Evaluace školního preventivního programu
9. Národní strategie 2019 – 27 MŠMT
10. Zásady přístupu k dětem, žákům, studentům s PAS v rámci vzdělávacího procesu
11. Zdroje

1. Úvod

Minimální preventivní program vychází z uvedených pokynů MŠMT, které do prevence rizikového chování zařazuje konzumaci, distribuci a manipulaci s návykovými látkami včetně alkoholu, kouření, kriminalitu, vandalství, virtuální drogy a gambling, záškoláctví, šikanu, kyberšikanu a jiné násilí, rasismus, xenofobii, intoleranci, antisemitismus, CAN aj.

Cílem minimálního preventivního programu je ve spolupráci s rodiči formovat takovou osobnost žáka, která je s ohledem na svůj věk schopná orientovat se v dané problematice, zkoumat ji, ptát se, dělat rozhodnutí, která si bude vážit svého zdraví a zdraví všech zaměstnanců a spolužáků na území školy v době vyučování a bude umět nakládat se svým volným časem a zvládat základní rizikové chování.

2. Tým spolupracovníků

Vedení školy, třídní učitelé, učitelé ČVS, VKZ, poradenský tým, školní družina

a) Vedení školy

Mgr. Pavel Zeronik

Mgr. Zdeňka Vítová

b) TU prvního stupně

PT Mgr. Lucie Berešová

1.A Mgr. Marie Mervartová

1. W Mgr. Barbora Brzoňová

2. W Mgr. Daniela Fialová

2.A Mgr. Ludmila Jožáková

3.A Mgr. Jindřiška Krenková

3.B Mgr. Eva Mizerová

3. W Ing. Tereza Hružová

4.A Mgr. Zuzana Mečířová

4.B Mgr. Daniela Saurová

5.A Mgr. Milena Tůmová

5.B Mgr. Pavlína Kuželová

c) TU druhého stupně

6.A Mgr. Martina Vraná

6.B Mgr. Lukáš Javůrek

7.A Mgr. Hana Staňová

7.B Mgr. Lenka Čábelková

8.A Mgr. Zdeněk Hanák

8.B Mgr. Ivana Šolcová

9.A Mgr. Lucie Bartošová

d) Speciální pedagog

Mgr. Lucie Berešová

Mgr. Michaela Marková

e) Metodik prevence

Mgr. Hana Staňová

f) Výchovný poradce

Mgr. Zdeňka Vítová – 1.stupeň

Mgr. Lukáš Javůrek – 2.stupeň

g) Netřídní učitelé

Mgr. Ivan Hrbek, Ing. Josef Bydžovský, Ing. Tereza Hrůzová, Mgr. Daniela Fialová, Jana Pospíšilová, Mgr. Irena Lupoměská, Mgr. Jitka Netušilová, Mgr. Michaela Nigrinová, BcA. Marie Zíchová, Mgr. Barbora Brzoňová, Mgr. Dagmar Machová

h) Asistent pedagoga

Jolana Janečková, Petra Radová, Markéta Čajová, , Monika Jenčiová, Ing. Jana Žampová, Dominika Folprechtová, Věra Lopraisová, Lenka Hojdenová, Eva Pfliegerová, Karolína Šilhánová (za Lucia Franková-Kemková, změna v září 2019)

i) Vychovatelky školní družiny

Radka Bockschneiderová (vedoucí školní družiny), Ing. Marcela Jirásková Cinková, Zeroniková Jana DiS., Syrovátková Štěpánka

j) Waldorf družina

Waldhauserová Michaela DiS., Bc. Ježková Marta

3. Vzdělávání

Hlavní podíl na dalším rozvíjení znalostí a dovedností související s prevencí rizikového chování spočívá v samostudiu všech zaměstnanců školy, zejména pak školního metodika prevence, speciálního pedagoga a výchovného poradce. Pro pedagogy podílející se na realizaci minimálního preventivního programu je metodickým pomocníkem metodik prevence, kteří pro ně vyhledávají nové informace a podněty.

4. Školní prevence v rámci jednotlivých předmětů - I.stupeň, II.stupeň

4.1 Školní prevence v rámci jednotlivých vyučovacích předmětů na prvním stupni

I. stupeň

Školní prevenci na prvním stupni má na starosti v první řadě **třídní učitel**. S jednotlivými tématy se děti setkávají především v prvouce, přírodovědě a vlastivědě. Při výuce se využívá nejrůznějších metod, např. výklad, předávání informací, samostatná práce, skupinová práce, projektové vyučování, nebo využití materiálů školy z oblasti školní prevence.

Při výskytu rizikového chování ve třídě zadává zakázku třídní učitel **školnímu metodikovi prevence**, který třídu v různých intervalech navštěvuje, a pracuje na jeho odstranění. Metodik prevence své poznatky a případná doporučení konzultuje s vedením školy.

4.1.1 Cíl školní prevence dětí mladšího školního věku:

Specifická primární prevence

- navozování příznivého psychosociálního klimatu ve třídě
- osvojování a upevňování základních návyků v rámci - hygiena, životospráva apod.
- sdělení základních informací z oblasti prevence experimentování s alkoholem a cigaretami, nebezpečí kontaktu s cizími osobami aj.
- základy etické a právní výchovy
- zaměření pozornosti na včasné odhalování specifických poruch učení nebo i jiných postižení
- všestranný rozvoj osobnosti žáka
- soustředěnost na včasné diagnostikování rizikového chování ve třídních kolektivech

Nespecifická primární prevence

- důraz na spolupráci s rodiči a působení na dítě mimo školu
- široká nabídka volnočasových aktivit (www.zs-kaplickeho.cz)

4.1.3 Konkrétní témata školní prevence v jednotlivých ročnících

1.třída

- osobní bezpečí (průběžně po celý rok ve všech předmětech a aktivitách)
- základní zásady mezilidské komunikace (průběžně ve všech předmětech a aktivitách, zejména při skupinových činnostech)
- vztahy v dětském kolektivu (průběžně ve všech předmětech, zejména v ČS, ČJ, Tv, Švp)
- každý člověk je jiný
- sledování a respektování odlišností (ČJ, Tv...)
- základní hygienické návyky (průběžně ve všech předmětech a činnostech, Švp)

- využití volného času (průběžně ve všech předmětech a činnostech, Švp)
- rodina, jako bezpečné místo
- vyžití vánočních a velikonočních svátků (Prv, ČJ)

2.třída

- lidské tělo (Tv – průběžně)
- zdraví a jeho ochrana (Tv – průběžně, Prv – popis částí těla)
- zacházení s léky
- hygiena, čistota – nemoc, úraz, režim dne
- vztahy mezi lidmi
- chování v krizových situacích
- výchova ke zdravotnímu životnímu stylu-prvouka
- etická a právní výchova- prvouka
- občanství, občanský postoj -Prv
- aktivní sociální učení -Prv
- spolupráce s rodiči
- volný čas – kroužky v rámci školy

3.třída

- pojmy z oblasti prevence, sexuální výchovy a drogové závislosti (člověk, lidské tělo, muž a žena)
- člověk, pečujeme o své zdraví - zdraví a jeho ochrana - první pomoc
- lidé kolem nás, multikulturní výchova
- rodina a škola
- využívání volného času
- volný čas – kroužky v rámci školy

4. třída

- lidské tělo, odlišnost mezi pohlavími
- životospráva a důsledky nevhodných návyků
- využívání volného času
- pojmy drogová závislost, a sexuální výchova
- vztahy v dětském kolektivu
- skupinová práce –práce v komunikativním kruhu – průběžně
- volný čas – kroužky v rámci školy

5. třída

- domov, rodina, důvěra, vztahy
- léčivé a návykové látky
- Maják - „Kybersíkana“
- sexuální výchova- člověk a zdravý životní styl (Př)
- vztahy v dětském kolektivu – třídnické hodiny
- individuální přístup při řešení problémů
- komunikace (průběžně ve všech hodinách – prezentace prací, práce ve skupinách, řešení modelových situací, návštěvy muzeí, divadel, výstav, komunikace s dospělými lidmi)
- volný čas – kroužky v rámci školy

4.1.3 PPP realizovaný externími organizacemi na 1. a 2. stupni ve školním roce

2019/2020

	A
1.ročník	
2.ročník	Zdravé tělo
3.ročník	Agrese

4.ročník	Jsme parta
5.ročník	Jsem originál
6.ročník	Čas změny
7.ročník	Návykové látky
8.ročník	Sexualita
9.ročník	Extremismus

4.2 Školní prevence v rámci jednotlivých vyučovacích předmětů na druhém stupni

II. stupeň

Specifická primární prevence

Školní prevenci na druhém stupni je zahrnuta v předmětech člověk ve společnosti, výchova ke zdraví, český jazyk, cizí jazyky, matematika, zeměpis, dějepis, přírodopis, výtvarná výchova chemie, fyzika, tělesná výchova, informatika, pracovní činnosti a hudební výchova.

K práci s tématy lze využít metod výkladu, samostatné práce, práce s médii, projektového vyučování, skupinové práce, hraní rolí, práce s materiálem, besed, přednášek apod.

Nespecifická primární prevence

- 7. ročník – lyžařský kurz
- ŠKOLNÍ PARLAMENT
- ŠKOLNÍ ČASOPIS
- Kariérové poradenství 5.-9.ročník (sebepoznání aj.)

Na začátku školního roku jezdí vybrané třídy prvního i druhého stupně na harmonizační pobyt. Na konci roku absolvuje třídní výlet.

4.2.1 Školní prevence dětí staršího školního věku:

Zaměření na starší školní věk – prevence = základ předcházení problémům:

- posílení úlohy učitelů v oblasti tvorby pozitivního sociálního klimatu, včasná diagnostika a intervence při riziku vzniku rizikového chování a kooperace s odborníky při jejich řešení.
- spolupráce s metodikem prevence, speciálním pedagogem, třídními učiteli a s vedením školy
- věnování pozornosti problematickým skupinám žáků nebo jednotlivcům, odhalování projevů asociálního chování mezi žáky – soustředit se zejména na problematiku šikany
- **v rámci prevence kouření přesvědčit žáky o škodlivosti kouření a ve spolupráci s rodiči poukazovat na škodlivost kouření**
- sledovat často se opakující, krátkodobé absence žáků – prevence záškoláctví
- spolupráce s rodiči žáků s tendencemi vyhýbat se školní docházce. V problematických případech možnost vyžadování lékařského potvrzení.
- sebevzdělávání učitelů v metodikách preventivní výchovy a ve výchově ke zdravému životnímu stylu v souladu s Národními vzdělávacími osnovami pro oblast prevence rizikového chování u dětí a mládeže
- shromažďování a zpřístupňování materiálů pro pedagogický sbor.

Aktivity pro žáky

Specifická PP

- výchova k odpovědnosti za zdraví své i ostatních – vytváření eticky hodnotných postojů a způsobů chování zaměření pozornosti na projekty prevence drogových závislostí, konzumace alkoholu, vandalismu, rasismu, násilí, komerčního sexuálního zneužívání, šikany, kyberšikany...
- dovednost volby správné životosprávy - poruchy příjmu potravy – mentální anorexie a bulimie (akce školní jídelny „Milujeme jídlo – neplýtváme“, „Zdravá jídelna“), přednášky pro veřejnost
- akce zaměřené na práci s národnostními menšinami směřující k potlačení rasismu a xenofobie

- včleňování výchovy ke zdravému životnímu stylu a oblastí preventivní výchovy do výuky jednotlivých předmětů (VKZ, ČVS, Čj, D, Ch, Fy, Př, Z, TV...)

Nespecifická PP

- zvyšování příznivého klimatu ve třídních kolektivech formou organizování výletů, exkurzí, ŠVP, lyžařského výcvikového kurzu apod.
- organizování akcí směřujících k oživení klimatu ve škole a zábavnou formou
- zpříjemnění školního prostředí (tématické dny, sportovní akce, víkendové výjezdy atd.)
- široká nabídka volnočasových aktivit
- účast v literárních, vzdělávacích, sportovních a jiných soutěžích
- ekologická výchova (sběr plastových lahví, papíru, nápojových kartonů)
- aktivní účast na speciálních akcích školy – Jarmark, Vánoční dílničky, školní ples aj.
- rozvoj sebepoznání a sebepojetí
- Slušné chování, respektování druhých, tmelení kolektivu
- zvýšení odolnosti vůči rizikovému chování
- protidrogová tematika v rámci Rv. a OV. - průběžně
- Protidrogová tematika v rámci hodin Člověk ve společnosti a Výchova ke zdraví
- **V každém ročníku ve spolupráci s metodikem prevence a speciálním pedagogem probíhá diagnostika kolektivu třídy sociometrickým šetřením**

5. Seznam důležitých institucí v rámci řešení problémů spjatých s prevencí patologických projevů na ZŠ

a) Seznam důležitých institucí – Katalog sociálních služeb Libereckého kraje

<http://www.datovecentrum.info/katalog>

- b) **Krajský školský metodik prevence:** Bc. David Kolačný, tel. 485 226 639, david.kolacny@kraj-lbc.cz
- c) **Mgr. Alexandra Krejčová**, *speciální pedagog, metodik prevence rizikového chování při PPP*, Tel: 482 710 517, e-mail: [krejcova@pppliberec.cz](mailto:krejцова@pppliberec.cz)
- d) Integrovaný záchranný systém 112
- e) Záchranná služba tel.: 155
- f) Městská policie 156
- g) **OSPOD** - Oddělení sociálně právní ochrany dětí – kurátoři pro děti a mládež

Výchovná a poradenská činnost při závadovém chování dítěte, přestupkové a trestné činnosti (problémy s chováním doma či ve škole, konflikty v rodině, neúměrná vzdorovitost, útoky z domova, nerespektování autorit a pravidel, záškoláctví, potulky

<http://www.ospod.cz/volna-sekce-1/kontaktujte-ospod/liberecky-kraj>

- h) **Středisko výchovné péče Čáp**

<http://svp-lbc.cz>

Středisko je školským zařízením poskytujícím preventivně výchovnou péči. Tuto péči poskytuje dětem a mladistvým od 6 do 19 let, popřípadě do ukončení jejich přípravy na povolání ambulantní či internátní formou. Středisko přijímá do péče klienty, u nichž je dominantní porucha chování, ale nenastal u nich důvod k nařízení ústavní výchovy nebo uložení ochranné výchovy. K hlavním obtížím, které středisko řeší patří: školní problémy, problémy v rodině, osobnostní a psychické problémy, počátky zneužívání návykových látek (včetně alkoholu a nikotinu), gambling, projevy asociálního chování.

Adresa: Na Výšinách 451/9, Liberec

Tel.: 482 750 807, m: 728 145 169

e-mail: svp_lbc@centrum.cz

- i) **Poradenská a lektorská činnost – individuální a rodinné konzultace**

Mgr. Igor Pavelčák

Adresa: Gagarinova 877 Liberec 460 07

Tel. : 482 771 835 , m: 728 022 618 e-mail: ipcak@volny.cz

www.poradna-rodina.org

j) **KN Liberec – dětská psychiatrie**

http://www.nemlib.cz/web/index.php?menu=1_33_4

(Psychiatrické centrum pro děti a mládež)

Poruchy aktivity a pozornosti, chování, kázeňské problémy ve škole, krádeže, útěky z domova, experimentování s drogou, týrané děti, poruchy nálady, vztahové a citové problémy v souvislosti s rodinnými konflikty, rozvody apod. Adresa: Školní 430/18, Liberec 5, Tel. 485 101 102

k) **ADVAITA Liberec**

<http://advaitaliberec.cz/>

Prevence a léčba návykových poruch

Centrum ambulantních služeb Adresa: Rumunská 14/6, Liberec

l) **Mudr. Vladislav Chvála**

www.lirtaps.cz

lékař, specialista sexuologie a psychosomatická medicína, psychoterapeut, rodinný a systemický terapeut, zdravotnický garant

6. Základní postupy řešení rizikového chování v škole v souladu se zákonem

Doporučené postupy školy

1. Vytvořit podmínky pro předcházení výskytu případů užívání návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně všech školních akcí i mimoškolní činnosti.
2. Zajistit bezpečnost a ochranu zdraví žáků před škodlivými účinky návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně veškerých školních akcí.
3. Školním řádem školy a vnitřním řádem školského zařízení (dále jen „školní řád“) jasně vymezit zákaz užívání návykových látek ve škole, jejich nošení do školy.
4. Poskytovat žákům a zákonným zástupcům nezbytné informace nutné k zajištění jejich ochrany před tímto jevem.

5. Poskytovat žákům věcné a pravdivé informace o návykových látkách formou, která je přiměřená jejich rozumovému a osobnostnímu vývoji.
6. Působit na žáky v oblasti školní prevence užívání návykových látek.
7. Do veškerých poučení o bezpečnosti a ochraně zdraví zakotvit informace o nebezpečnosti užívání návykových látek a zákazu jejich užívání při všech činnostech souvisejících se školními aktivitami.
8. Poskytovat žákům, kteří mají s užíváním návykových látek problémy, jakož i jejich zákonným zástupcům, informace o pomáhajících institucích a možnostech řešení situace.
9. Při řešení případů souvisejících s užíváním návykových látek nebo distribucí OPL je třeba spolupracovat s dalšími zainteresovanými institucemi – Policie ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí, školská poradenská zařízení apod.
10. V případech, které stanoví zákon, plnit ohlašovací povinnost směrem k orgánům činným v trestním řízení, orgánům sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností a zákonným zástupcům žáka.

6.1 Základní postupy školy při zjištění zneužívání návykových látek

DO ŠKOLNÍHO ZAŘÍZENÍ SE NESMÍ VNÁŠET NÁVYKOVÉ LÁTKY A I VŠECHNY TY LÁTKY, KTERÉ SVÝM TVAREM A CHUTÍ A OBSAHEM NÁVYKOVOU LÁTKU BYŤ JEN PŘIPOMÍNÁJÍ.

Právní odpovědnost

Vyplývá ze zákona č. 112/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č.140/1961 Sb. trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů a zákon ČNR č.200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Ohlašovací povinnost policejním orgánům se vztahuje zejména k případům, kdy někdo:

- Nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku
- Přechovává bez povolení omamnou nebo psychotropní látku
- Svádí jiného ke zneužívání návykové látky než alkoholu, nebo ho v tom podporuje nebo zneužívá takové látky, jinak podněcuje k užití nebo ji šíří. Pracovníci škol a školských zařízení musí v případě zjištěného kontaktu žáka s drogou informovat jeho rodiče. V tomto kontextu je nutno respektovat zákon č.94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů. Je-li žák intoxikován drogou a v této souvislosti poslán k lékařskému vyšetření, musí dát rodiče souhlas k vyšetření, je-li žák poslán k ošetření musí být rodiče bezprostředně informováni. Převoz žáka může zprostředkovat pouze Policie ČR.

Zakázána je výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek, a to bez ohledu na věk žáka a prostředí, ve kterém by k tomu docházelo. Zakázáno je rovněž navádění k užívání těchto látek.

Školním řádem škola stanoví zákaz užívání OPL a jejich distribuci a přechovávání. Současně stanoví zákaz vstupu do školy pod jejich vlivem. Školním řádem stanoví rovněž sankci za porušení zákazu.

Ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 a 188 a spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí, se sám vystavuje trestnímu stíhání. Překazit takový čin lze tím, že ho včas oznámí orgánům Policie ČR nebo státnímu zástupci.

6.1.1 OMAMNÉ A PSYCHOTROPNÍ LÁTKY, dále jen OPL

Konzumace OPL ve škole

- A) V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci OPL v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- B) Návykovou látku je třeba žákovi odebrat a zajistit ji, aby nemohl v konzumaci pokračovat.

- C) Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.
- D) V případě, kdy je žák pod vlivem OPL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
- E) Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy. Především ihned zajistí vyjádření žáka a vyrozumí vedení školy.
- F) V případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- G) V případě, že žák není schopný dbát pokynů zaměstnanců školy, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- H) Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc.
- I) Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval OPL ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky (dbát pokynů pracovníků školy).
- J) Současně splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte.
- K) V případě uživatele zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.

www.advaitaliberec.cz

www.svp-lbc.cz/

<https://www.nemlib.cz/detske-psihiatrie/>

Linka důvěry Liberec – non stop krizová linka a internetové poradenství, telefon: 485 177 177, mobil: 606 450 044

- L) Z konzumace OPL ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem. Nicméně je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je nebezpečný pouze sobě, distributor všem. Distribuce je trestným činem, užívání OPL je porušením školního řádu.

- M) Navádění jiných žáků k užívání návykových látek je považováno rovněž za nebezpečné a protiprávní jednání.
- N) V případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost OPL (zkouška ze slin), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce, resp. žáka staršího 18 let s orientačním testováním žáka na přítomnost OPL. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagogický pracovník obdobným postupem jako je uvedeno od bodu C. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka.
- O) Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem OPL, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole. 11 § 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Distribuce OPL ve škole

- A) Distribuce OPL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin.
- B) Přechovávání OPL je také vždy protiprávním jednáním. Množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo v případě množství většího než malého jako trestný čin, ale toto množství nemusí mít žádný vliv na kázeňský postih, který je stanovený školním řádem.
- C) Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci OPL, musí o této skutečnosti škola vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu.
- D) Jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce a orgán sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností.
- E) Pokud v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsáním níže.

Nález OPL ve škole

A. V případě, kdy pracovníci školy **naleznou v prostorách školy látku**, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

1. Látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
2. O nálezů ihned uvědomí vedení školy.
3. Za přítomnosti dalšího pracovníka školy vloží látku do obálky, napíše datum, čas a místo nálezů. Obálku přelepí, přelep opatří razítkem školy a svým podpisem a uschovají ji do školního trezoru.
4. O nálezů vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky.

B. V případě, kdy pracovníci školy **zadrží u některého žáka látku**, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

1. Zabavenou látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
2. O nálezů ihned uvědomí vedení školy.
3. O nálezů sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nálezů a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena (nebo který látku odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen/na ředitel/ka školy nebo její/jeho zástupce.
4. O nálezů vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje zákonného zástupce žáka.
5. V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předají látku zajištěnou výše uvedeným postupem, přivolanému lékaři. Může to usnadnit léčbu, neboť u řady jedů jsou známy protijedy. Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.

C. V případě, kdy pracovníci školy mají podezření, že **některý z žáků má nějakou OPL u sebe**, postupují takto:

1. Jedná se o podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR.

2. Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultují s ní další postup a informují zákonného zástupce žáka.
3. Žáka izolují od ostatních a do příjezdu Policie ČR je nutné mít ho pod dohledem. U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věci.

6.1.2 ALKOHOL A CIGARETY

Ve vnitřních i vnějších prostorách všech typů škol je zakázáno kouřit. Kouřit zde nesmějí žádné osoby a není možné ani zřizovat kuřárny nebo místa pro kouření vyhrazená.

1 § 8 odst. 1 b) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů.

2 § 9 odst. 1 zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů.

Prostory školy jsou označeny viditelným textem doplněným grafickou značkou zákazu kouření. Takto jsou označeny vnitřní i vnější prostory.

Školním řádem je nutné kouření v prostorách školy zakázat a stanovit sankce za porušování tohoto zákazu. 3 § 30 odst. 1 c) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a § 8 odst. 1 písm. b) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami. příloha č. 3/II vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – metodické a koordinační činnosti odst. 9. § 12 zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. 6 § 12 odst. 1 písm. g) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů.

Ve škole jsme našli alkohol nebo cigarety

Prodej nebo podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let je v ČR zakázáno. Zakázáno je rovněž osobám mladším 18 let alkohol nabízet, anebo je v konzumaci alkoholu podporovat.

1. Školním řádem škola stanoví zákaz užívání alkoholu v prostorách školy v době školního vyučování i na všech akcích školou pořádaných.
2. Podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let může být trestným činem nebo přestupkem.

Odevzdáme je vedení školy se záznamem o nález, a to zajistí jejich likvidaci

Užití tabákových výrobků ve škole

1. V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
2. Tabákový výrobek je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
3. Pedagogický pracovník dále postupuje podle školního řádu školy: o události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, (zejména odkud, od koho má tabákový výrobek), který založí školní metodik prevence do své agendy.
4. V případě porušení zákazu kouření informuje třídní učitel zákonného zástupce nezletilého žáka.
5. V závažných případech (zejména s ohledem na věk nebo chování dítěte) a jestliže se jednání opakuje, vyrozumí škola orgán-sociálně právní ochrany obce s rozšířenou působností. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc.
6. Z konzumace tabákových výrobků ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem.

Konzumace alkoholu ve škole

1. V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
2. Alkohol je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
3. Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.

4. V případě, kdy je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
5. Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy: O události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka (zejména odkud, od koho má alkohol), který založí školní metodik prevence do své agendy a vyrozumí vedení školy.
6. V případě, že žák není schopný pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
7. Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností vyžadovat pomoc.
8. Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval alkohol ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky.
9. Jestliže se situace opakuje, splní škola oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte.
10. V případě uživatelského zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola potřebné informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
11. Z konzumace alkoholu ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem. Za nebezpečné a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných žáků k užívání alkoholických nápojů.
12. V případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost alkoholu (dechová zkouška), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce nebo zletilého žáka či studenta s orientačním testováním žáka na přítomnost alkoholu. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagogický pracovník obdobným postupem jako je uvedeno od bodu 3. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka
13. Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem alkoholu, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole. 7 § 10 odst. 4 písm. g) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Nález alkoholu ve škole

A. V případě, kdy pracovníci školy **naleznou v prostorách školy alkohol**, postupují takto:

1. Tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury.
2. O nález ihned uvědomí vedení školy.
3. Nalezenou tekutinu uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu.
4. Zpracují stručný záznam o události.

B. V případě, kdy pracovníci školy **zadrží u některého žáka alkohol**, postupují takto:

1. Zabavenou tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
2. O nálezů ihned uvědomí vedení školy.
3. O nálezů sepíše stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nálezů a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen/na ředitel/ka školy nebo její/jeho zástupce. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy.⁸
4. O nálezů vyrozumí zákonného zástupce žáka, a v případě, že se jedná o opakovaný nález u téhož žáka, i orgán sociálně-právní ochrany dítěte, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností.
5. V případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a byl nalezen u žáka, který se jím intoxikoval, předají zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři.

Příloha č. 3/II vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – metodické a koordinační činnosti odst. 9.

9 § 187, § 187a, § 188 a § 188a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

10 167 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

6.2 Šikana

Obsah:

1. Charakteristika šikany
2. Podoby šikany
3. Škádlení x agrese
4. **Přímé varovné signály šikanování**
5. **Nepřímé varovné signály šikanování**
6. Signály pro rodiče

7. Bezpečné prostředí ve škole – prevence šikany
8. Schéma prevence školních šikan na ZŠ Lesní v rámci rovin
9. Charakteristika a základní postup v řešení jednotlivých stádií šikany
10. Nápravná opatření
11. Odpovědnost rodičů
12. Komunikace školy s rodiči
13. Informace pro rodiče o školním programu proti šikanování
14. Šikana zaměřená na učitele
15. Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele z pohledu ZŠ Lesní "
16. Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele z pohledu samotného pedagoga
17. Právní odpovědnost školy
18. Trestně-právní hledisko šikany
19. Trestní odpovědnost

1) Charakteristika šikany

Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učitelů, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoúčelností agrese. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu.

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků (zde je potřeba citlivě zvážit, zda se jedná o šikanu, či jde o projev nedostatečně rozvinutého sociálního citění žáků). Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

2) Podoby šikany

- **Přímá šikana** může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).
- **Nepřímá šikana** má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.
- **Kyberšikana**, tzv. elektronická šikana, může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhrůžné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak. Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví.

3) Škádlení x agrese

Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese, bývá někdy nezřetelná. U žáků se za šikanování nepovažuje **škádlení nebo agrese**, které nemá znaky šikanování. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agresí neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu. Podobně, jedná-li se o šikanu pedagoga žáky, pak šikana není zlobení a nerespektování ze strany žáků, které postrádá znaky šikany. Naopak přerůstá v šikanu, stává-li se vědomým, záměrným, úmyslným a cítí-li pedagog, že není v jeho moci jej zastavit, cítí se bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák/žáci x pedagog se obrací.

ŠKÁDLENÍ	ŠIKANOVÁNÍ
<p>Definice: Škádlení patří k rovnocenným, kamarádkým nebo partnerským vztahům. Chápáno je jako projev přátelství. Za škádlení se považuje žertování (popichování, zlobení) za účelem dobré nálady a není v něm vítěz ani poražený.</p>	<p>Definice: Šikanování patří do násilných a závislostních vztahů. Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje nebo to prostě bolí.</p>
<p>1. Záměr: Vzájemná legrace, radost a dobrá nálada.</p>	<p>Záměr: Ublížit, zranit a ponižít.</p>
<p>2. Motiv: Náklonnost, sblížení, seznamování, zájem o druhé. Rozpouštění napětí ve třídě a navozování uvolněné a pohodové atmosféry. Zodolňování, zmužnění.</p>	<p>Motiv: Základní tandem - moc a krutost. Další motivy překonávání samoty, zabíjení nudy, zvědavost ala Mengele, žárlivost, předcházení vlastnímu týrání, vykonání něčeho velkého...</p>
<p>3. Postoj: Respekt k druhému a sebeúcta.</p>	<p>Postoj: Devalvace, znevážení druhého</p>
<p>4. Citlivost: Vcítění se do druhých.</p>	<p>Citlivost: Tvrdost a nelítostnost.</p>

<p>5. Zranitelnost: Dítě není zvýšeně zranitelné a přecitlivělé.</p>	<p>Zranitelnost: Bezbrannost, oběť se neumí, nemůže či nechce bránit.</p>
<p>6. Hranice: Obě strany mají možnost obhájit své osobní teritorium. Vzájemné vnímání a respektování verbálních i neverbálních limitů. Při divočejším škádlení žádný nepoužije své plné síly nebo silnější mírní své akce.</p>	<p>Hranice: Prolamování hranic, „znásilňování“ druhého. Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál. Někdy sadomasochistická interakce.</p>
<p>7. Právo a svoboda: Rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení opěťovat, případně ho může zastavit a vystoupit z něho.</p>	<p>Právo a svoboda: Bezpráví. Pokud se dítě brání nebo dokonce „legraci“ oplátí je tvrdě ztrestáno!</p>
<p>8. Důstojnost: Zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponížení. Necítí se trapně a uboze.</p>	<p>Důstojnost: Ponížení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.</p>
<p>9. Emoční stav: Radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.</p>	<p>Emoční stav: Bezmoc! Strach, stud, bolest. Nepříjemné a bolestivé prožívání útoku.</p>
<p>10. Dopad: Podpora sebehodnoty, pozitivní nálada.</p>	<p>Dopad: Pochybnosti o sobě, nedostatek důvěry, úzkost, deprese. Dítě má strach ze školy.</p>

4) Přímé varovné signály šikanování

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem.
- Skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.

- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

5) Nepřímé varovné signály šikanování

- Žák je o přestávkách často osamoceny, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- Při přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

- *POZN:* (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přizpůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

6. Signály šikany pro rodiče

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.

- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávalo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno i pozorovat strach.
- Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad.
- Zmínky o možné sebevraždě.
- Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma.
- Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma více než mělo ve zvyku.

7. Bezpečné prostředí ve škole – prevence šikany

Škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, **odmítá násilí a zneužití moci** v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany. Je důležité, aby škola tyto hodnoty jasně komunikovala směrem dovnitř školy i vně a zřetelně je hájila a prosazovala (např. tím, že **objeví-li se šikana, přistupuje škola k řešení včasné a otevřeně**).

Je důležité, aby se na vytváření bezpečného prostředí a předcházení šikany podílela celá škola, zejména **vedení školy** a **krizový tým**:

- Mgr.Pavel Zeronik – ředitel
- Mgr. Zdeňka Vítová – zástupce ředitele
- Mgr. Lucie Berešová – speciální pedagog
- Mgr. Hana Staňová – školní metodik prevence
- Mgr. Zdeňka Vítová- výchovná poradkyně

8. Schéma prevence školních šikan na ZŠ Kaplického v rámci rovin

1. Pedagogická komunita, která posiluje imunitu školních skupin a celých škol proti onemocnění šikanováním.

- Třídnické hodiny
 - pracuje se na ozdravení třídy
 - nastaví se nová funkční pravidla třídy
 - třídnické hodiny pravidelně jednou za měsíc, v rámci těchto hodin probíhá intenzivní práce se třídou
 - dbá se na bezpečné klima, sledování třídy
 - dodržujeme kamarádské vztahy (spolupráce učitel + žáci)
 - jednotné a důsledné vystupování pedagogů ve třídě
- školní výlety
- harmonizační pobyty
- Jednotný přístup pedagogického sboru a vedení školy k problematice šikany a jejich dalších proměnných forem
- Sociometrie – klima třídy na www.proskoly.cz, 2x ročně, vyhodnocení speciálním pedagogem, metodikem prevence a TU.

2. Specifický program proti šikanování jako dílčí součást školní komunity, který dokáže případné onemocnění brzy detekovat a účinně léčit.

- Program minimální školní prevence
- Individuální konzultace se speciálním pedagogem či metodikem prevence či jiným členem pedagogického sboru
- Skupinová práce se speciálním pedagogem či metodikem prevence či jiným členem pedagogického sboru
- Práce s třídním kolektivem se speciálním pedagogem či metodikem prevence či jiným členem pedagogického sboru

3. **ZŠ Kaplického** spolupracuje s následujícími odbornými službami rezortu školství, tvořené pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry, diagnostickými ústavy apod., jejichž úkolem je umět řešit pokročilé šikany a vůbec poskytnout servis v oblasti prevence šikanování.

- Maják, o.p.s.; <http://www.majakops.cz/>
- Advaita, z.ú.; www.advaitaliberec.cz
- *Středisko výchovné péče ČÁP Liberec*; <http://www.svp-lbc.cz/>
- *Dětský diagnostický ústav a SVP Liberec*; www.ddu-liberec.cz/
- *Pedagogicko-psychologická poradna, p.o.*; www.pppliberec.cz/

4. **ZŠ Kaplického** spolupracuje s odborníky z jiných rezortů a nestátními organizacemi zabývajícími se prevencí šikanování. Patří sem například spolupráce s kriminalisty pro mládež, sociálními kurátory, dětskými psychiatry, zejména při brutálních a kriminálních šikanách.

- Oddělení dětské psychiatrie, Krajská nemocnice Liberec; <https://www.nemlib.cz/detske-psychiatrie/>
- Policie ČR; www.policie.cz
- *Oddělení sociálně-právní ochrany dětí*; <http://www.liberec.cz/cz/magistrat-radnice/odbory-magistratu/odbor-socialni-pece/oddeleni-socialne-pravni-ochrany-deti/>

9. Charakteristika a základní postup v řešení jednotlivých stádií šikany

a) První stadium - Zrod ostrakizmu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Základní postupy v řešení

- vyhodnotit situaci a posoudit, zda se jedná o šikanu, či nikoliv.
- opřít se o nejnápadnější zřetelné projevy šikany - **záměrnost, opakování, samoučelnost agrese a nepoměr sil.**
- Odlišit šikanování od škádlení A PŘÍBUZNÝCH FENOMÉNU ZLA – jako je například zneužívání moci pedagoga vůči žákovi a šikanování od jiných typů násilí mezi žáky, například od jednorázového konfliktu či rvačky mezi podobně silnými chlapci, kteří se poperou kvůli dívce, která se jim oběma líbí.
- Postupovat dle následujícího manuálu (obdobný pro stádia 1-3)
 1. Kontaktovat speciálního pedagoga (Mgr. Lucii Berešovou) a školního metodika prevence (Mgr. Hanu Staňovou) a ti dále pokračují v procesu řešení šikany
 2. Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany
 3. Rozhovor s informátory a oběťmi
 4. Nalezení vhodných svědků
 5. Individuální rozhovory se svědky
 6. Ochrana oběti
 7. Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru
 - a) Rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření)
 - b) Rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku)
 7. Realizace vhodné metody
 - a) Metoda usmíření
 - b) Metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise)
 8. Třídní hodina

- a) Efekt metody usmíření
 - b) Oznámení potrestání agresorů
9. Rozhovor s rodiči oběti
10. Třídní schůzka
11. Práce s celou třídou

b) Druhé stádium - Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Základní postupy v řešení

- Viz stádium 1

c) Třetí stádium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Základní postupy v řešení

- Viz stádium 1

d) Čtvrté stádium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela

poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Základní postupy v řešení

Základní krizový scénář pro výbuch skupinového násilí

První (alarmující) kroky pomoci

1. Zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany
2. Bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí

Příprava podmínek pro vyšetřování

3. Zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy a speciálního pedagoga a školního metodika prevence
4. Zabránění domluvě na křivé výpovědi
5. Pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře)
6. Oznámení na policii, paralelně - navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

Vyšetřování

7. Rozhovor s obětí a informátory
8. Nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků
9. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky
10. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory

Léčba

11. Metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny

e) Páté stadium - Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Základní postupy v řešení

- Viz stádium 4

10. Nápravná opatření

- výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy; podmíněné vyloučení a vyloučení ze školy - nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku);
- realizace individuálního výchovného plánu agresora
- snížení známky z chování
- převedení do jiné třídy, pracovní či výchovné skupiny (je třeba individuálně posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí a podmínek)
- doporučení rodičům, aby dobrovolně umístili žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu.

LIBEREC

1. Dětský diagnostický ústav a SVP Liberec

<http://www.ddu-liberec.cz/>

485 341 107 – stálá služba

2. Středisko výchovné péče ČÁP Liberec

<http://www.svp-lbc.cz/>

Tel: **482 750 807**

- Podání návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

1. OSPOD Liberec – odbor sociální péče

<http://www.liberec.cz/osp/>

11. Odpovědnost rodičů

- Rodiče jsou odpovědní za péči o dítě - o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte.

- Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Dokud se dítě nestane svéprávným, mají rodiče právo usměrňovat své dítě výchovnými opatřeními, jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, včetně omezení sledujících ochranu morálky, zdraví a práv dítěte, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku.

- Rodiče pak mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

12. Komunikace školy s rodiči

Když rodiče přijdou žádat o pomoc ohledně šikany svého dítěte

- nereaguje pedagog obranně a nedůvěřivě
- nevyjadřuje pochybnosti
- nechápe prosbu rodičů jako stížnost
- nezlehčuje situaci tvrzením, že jejich dítě provokovalo, nebo že se jednalo jenom o škádlení atd.
- je nutné rodiče v klidu vyslechnout, nechat vymluvit, nepoučovat, aktivně naslouchat
- je potřeba se umět doptat na důležité informace
- podezření nebo tvrzení rodičů, že je jejich dítě šikanováno, se nesmí nikdy podcenit a je potřeba účinně a bezpečně situaci prošetřit.
- Rozhovor s rodiči oběti probíhá individuálně.
- U počáteční šikany, která se dá vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření. Úkolem je rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních.

- Někdy je užitečné připravit rodiče oběti i na třídní schůzku, kde bude podána informace o řešení šikany.
- Vážnou chybou je neinformování rodičů o řešení šikany.
- Chybou je taktéž nepřipravená třídní schůzka a opakované řešení šikany s rodiči, což vede k eskalaci destruktivních procesů a negativních emocí.
- Ve všech případech je potřeba informovat rodiče, že ve třídě byla šikana a škola ji řešila.
- U počáteční šikany zpravidla stačí podat informaci na pravidelné schůzce, u pokročilé šikany je na místě svolat schůzku mimořádnou.
- Vždy je důležité, aby byl na schůzce přítomný školou pověřený a vyškolený pedagog pro prevenci a řešení šikany (případně i externí odborník).

Komunikace s rodiči protagonistů šikany

- škola nezve rodiče protagonistů šikany do školy, když ještě šikana není vyšetřena.
- Nikdy si nezvat najednou rodiče údajných obětí a údajných agresorů, podezřelé žáky, některé pedagogy a vyšetřovat situaci se všemi najednou, případně pořizovat video nebo audio záznam.

13. Šikana zaměřená na učitele

- celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy.
- dochází k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a **žák/student se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele.**

Formy šikany učitele:

- Bossing - Agresivní chování s cílem ublížit učiteli ze strany vedení
- Mobbing - Agresivní chování s cílem ublížit učiteli ze strany kolegů
- Staffing - Agresivní chování s cílem ublížit učiteli ze strany podřízených kolegů
- Šikana ze strany zákonných zástupců

14. Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele z pohledu ZŠ Kaplického

- vytváření a udržování bezpečné školy
- celoškolní přístup, který akcentuje dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci případně intervenci, pokud k výskytu dojde. Uvědomění si rizika a jeho deklarace může významně snížit rozvoj šikany.
- Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.
- Škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno.
 - o Vedení školy
 - o ŠMP, spec. Pedagog
 - o Schránka důvěry

15. Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele z pohledu samotného pedagoga

- Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě
- na konflikt nebo nerespektování reaguje včas
- pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování konzistentně
- vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou
- usměrňuje řešení na individuální konzultaci
- vyhýbá se konfrontačnímu tónu.
- posiluje zapojení žáků do výuky, dává jim na výběr, činí úkoly a výuku pro žáky zajímavými
- propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků
- jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné a odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout
- očekává úspěch u všech žáků a podporuje je
- dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře
- staví na silných stránkách žáků.
- nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou
- při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost.
- všímá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas a adekvátně na ně reaguje.

16. Právní odpovědnost školy

- K tomu, aby byl pachatel právně postižen, musí být starší 15 let (15-18 let mladiství)
- K trestní odpovědnosti mladších 15 let nedochází, ale mohou být postiženi nařízením ústavní výchovy, nebo nad nimi může být stanoven dohled, případně mohou být postiženi rodiče.

- Škola má odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.
- Podle vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školních zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí, odpovídá i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním.
- Ředitel školy nese také odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance dle § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
- Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:
 - Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit **zákonnému zástupci** jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona).
 - Škola ohlašuje **orgánu sociálně-právní ochrany dětí** takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo. Situace ohrožení dítěte přitom musí trvat po takovou dobu nebo nabývat takové intenzity, že nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte anebo je nebo může být příčinou nepříznivého vývoje dítěte (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů); v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu

zástupci a dále případy, které sice výše uvedeným nebyly oznámeny, avšak které jsou svou povahou velmi závažné a nasvědčují tomu, že dítě se nachází v nepříznivé sociální situaci, jelikož jeho přirozené prostředí nedokáže dostatečným způsobem naplňovat své funkce při zajišťování přiměřené ochrany příznivého vývoje dítěte.

- OSPOD vstupuje do řešení těch případů agresivního chování dítěte ve škole, v nichž jsou tyto projevy pouze sekundárním důsledkem nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny a v nichž je třeba dítěti a jeho rodině zprostředkovat a zajistit odpovídající pomoc a podporu prostřednictvím nástrojů sociální práce. Základními nástroji práce OSPOD je **vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a individuální plánování koordinované intervence**.
- Dalším významným nástrojem OSPOD pro řešení nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny jsou **případové konference**, tj. případová setkání těch osob, které mohou dítěti a jeho rodině poskytnout odpovídající pomoc a podporu, které staví dítě a jeho rodinu do centra řešení jejich situace a které vychází z principu partnerství a spolupráce, jakož i z principu důvěrnosti, diskrétnosti a bezpečného prostoru pro vzájemné sdílení informací. Případová konference je **nástrojem případové práce** (tzv. case managementu), což determinuje pravidla, která je třeba v jejím rámci respektovat. Vymezení okruhu zúčastněných osob je plně v kompetenci sociálního pracovníka, který bude vycházet z předmětu případové konference. Zástupce školy může být na případovou konferenci přizván, pokud on sám jako fyzická osoba, s ohledem na význam, který zastává ve vztahové síti dítěte, či škola jako instituce mohou s ohledem na konkrétní okolnosti případu přispět k řešení situace dítěte a jeho rodiny. Pokud je zástupce školy na konferenci účasten, pak je ze zákona vázán zachováním mlčenlivosti (dle § 57 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Informace, které se na konferenci dozví, jím nesmí být nikam přeneseny, ani do prostoru školy. Pokud jedním z výstupů případové konference bude přijetí konkrétního opatření za účelem úpravy podmínek ve školním prostředí, je třeba postupovat v souladu se školským zákonem. Není přitom nezbytné na půdě školy sdělovat, že konkrétní opatření je přijímáno jako jeden z výstupů případové konference, a to z důvodu ochrany dítěte před případnou stigmatizací. Je třeba zdůraznit, že nástroj případových konferencí není výlučným nástrojem OSPOD při poskytování sociálně-právní ochrany dětí, ale může být využit i školou bez nutnosti účasti OSPOD jako nástroj případové práce při řešení situace ve třídě či škole, v níž je třeba uskutečnit setkání více osob a koordinovat jejich další postupy. Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat

znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na **Policii ČR**. Trestní oznámení je možné podat také na **státní zastupitelství**. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení Policie ČR. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyrozumění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

17. Trestně-právní hledisko šikany

- V zákoně č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“) ani v jiném zákoně není šikana sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, přesto **šikana může svým charakterem naplňovat znaky některého z přestupků či trestných činů.**

- **Protiprávní jednání s prvky šikany může být kvalifikováno jako přestupek** dle zákona číslo 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o přestupcích“). Nejčastěji se bude jednat o přestupky proti občanskému soužití dle ustanovení § 49 odst. 1 zákona o přestupcích (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.). Za přestupek je odpovědná osoba starší 15 let.

- **Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů:** proti zdraví: § 145 Těžké ublížení na zdraví; § 146 Ublížení na zdraví; proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství: § 171 Omezování osobní svobody; § 173 Loupež; § 175 Vydírání; § 177 Útisk; dále pak trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti: § 185 Znásilnění; § 186 Sexuální nátlak; § 187 Pohlavní zneužití; § 191 Šíření pornografie; § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií; trestných činů proti majetku: § 205 Krádež; § 228 Poškození cizí věci; konečně se může jednat i o trestné činy narušující soužití lidí: § 353 Nebezpečné vyhrožování; § 354 Nebezpečné pronásledování.

- Je-li šikana motivována důvody, jako jsou zdravotní postižení, etnicita, náboženství a podobně, a splňuje-li znaky podle příslušných níže uvedených ustanovení trestního zákoníku, lze v určitých případech uvažovat také o trestném činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, případně i podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 355, resp. 356 trestního zákoníku). Takovýto motiv může rovněž u některých výše uvedených trestných činů podmiňovat užití přísnější klasifikace, tedy možnost udělení vyššího trestu.

Kyberšikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů: nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákoníku) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pocítuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých; účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem přimět ji k sebevraždě, kterou skutečně spáchá či se o ni pokusí; porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku) – např. porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti; pomluva (§ 184 trestního zákoníku) – např. vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť; šíření pornografie dle § 191 trestního zákoníku (viz sexting); výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let) dle § 192 trestního zákoníku (viz sexting).

Syndrom CAN

Týrání nebo zneužívání dítěte

Při podezření máme povinnost oznámit OSPODu tel: 48 524 4810 nebo Policii ČR, která má větší pravomoci situaci řešit.

Oznámíme rovněž vedení školy, informujeme školního psychologa.

18. Trestní odpovědnost

Ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, je trestně odpovědnou osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá. Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se pak takový trestný čin označuje jako provinění. V případě jednání vykazujícího znaky trestného činu, kterého se dopustilo dítě mladší 15 let, se hovoří o činu jinak trestném. I když dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, mohou mu být dle tohoto zákona soudem pro mládež uložena opatření potřebná k jeho nápravě. Činu jinak trestného se může dopustit též mladistvý (osoba starší 15 a mladší 18 let, která je trestně odpovědná), který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládnout své jednání.

Povinnost přezkazit a oznámit trestné činy uvedené v trestním zákoníku

Přestože, jak bylo řečeno výše, šikana není sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, může svým charakterem naplňovat znaky protiprávního jednání na úrovni přestupku

nebo trestného činu. Trestní zákoník zakládá v určitých případech povinnost některým činům zabránit, a jiné zmíněným orgánům ohlásit. Smyslem ustanovení o trestnosti nepřekážení trestnému činu je zabránit spáchání některých závažných činů a tím chránit společnost před jejich důsledky. S účinností od 1. 12. 2016 se rovněž níže popsaných trestných činů bude moci dopustit i sama škola jako právnická osoba, kdyby například úmyslně zatajovala, že u nich uvedeným trestným činům dochází.

Povinnost překazit páchání nebo spáchání trestného činu (§ 367 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, má povinnost spáchání nebo dokončení takového činu překazit. Jestliže to neudělá a nebránilo mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin nepřekážení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. **Překazit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.** V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), zabití (§ 141), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170), loupeže (§ 173), vydírání (§ 175), znásilnění (§ 185), pohlavního zneužití (§ 187), krádeže (§ 205).

Neoznámení trestného činu (§ 368 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný spáchal trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, je povinen to bez odkladu oznámit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Jestliže to neudělá a nebránilo mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin neoznámení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170).

V uvedených případech má každý povinnost vyjmenované jednání buď překazit, anebo o něm informovat státního zástupce nebo policejní orgán. V ostatních případech povinnost ze zákona sice nevznikla, ale to neznamená, že oznamovat nelze (nenásleduje sankce za neoznámení). Zároveň je však třeba mít na paměti, že úmyslně lživé obvinění jiného ze spáchání trestného činu může samo představovat trestný čin křivého obvinění (§ 345). Právnické osoby vykonávající činnost škol, jako poskytovatelé veřejné služby, by měly u každého protiprávního jednání spáchaného v jejich jurisdikci, které naplňuje znaky trestného činu, tyto skutečnosti oznamovat a to zejména proto, že příjemci jejich služeb jsou žáci, které ve většině případů nemohou svá práva účinně vymáhat a jsou proto odkázáni na pomoc druhých.

Při oznamování a zjišťování informací je zapotřebí mít na paměti **presumpci nevinny**, tedy dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět jako by byl vinen.

V případech podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně školního metodika prevence či výchovného poradce, je nutné se obrátit na ředitele příslušné školy nebo školského zařízení. Pokud se však projeví nečinnost i ze strany ředitele a postup školy v řešení šikany je nedostatečný, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost nebo oznámení České školní inspekci (dále jen „ČŠI“). Stížnost nebo oznámení podané písemně, osobně nebo v elektronické podobě se přijímají na všech pracovištích ČŠI. V případě, že stěžovatel požádá o utajení své totožnosti, zaručuje ČŠI anonymitu při prošetřování. Je však důležité, aby ve stížnosti byly popsány všechny podstatné okolnosti, včetně identifikace školy.

Stížnost nebo oznámení je možné adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI i na ústředí, tzn. na adresu: Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5, resp. elektronicky na adresu posta@csicr.cz. Při šetření zřizovatelem a ČŠI bývá do týmu zařazen specialista na řešení šikany. Současně je možné stížnost podávat školskému ombudsmanovi (ombudsman@msmt.cz), veřejnému ochránci práv (podatelna@ochrance.cz) a na příslušné státní zastupitelství. V případě, že stížnost či oznámení zasahuje oblast pracovně-právních vztahů, je možné se obrátit na příslušný inspektorát práce. Další možností je pak řešení sporu podáním žaloby na ochranu osobnosti nebo pomocí antidiskriminačního zákona u soudu.

6.3 Krádeže a vandalismus v prostředí školy

Krádeže, zejména mobilních telefonů, a ničení školního majetku, jsou nejčastějšími formami protiprávního jednáním, se kterými se lze v prostředí škol setkat.

Jak postupovat preventivně proti krádežím

1. Ve školním řádu uvést, že krádeže jsou protiprávním jednáním a jakmile se škola o takovém jednání dozví, bude tuto skutečnost hlásit orgánům činným v trestním řízení, nebo doporučí poškozenému (jeho zákonnému zástupci), aby se na tyto orgány obrátil.
2. Upozornit žáky a jejich zákonné zástupce, že nošení cenných věcí (zejména věcí malých rozměrů) do školy je rizikové chování, které může vést k jejich odcizení. Škola ve školním řádu, školské zařízení ve vnitřním řádu:
 - a) zdůrazní, že (cenné) věci, které nesouvisí s vyučováním a vzděláváním nemají žáci do školy nebo školského zařízení nosit nebo

- b) ředitel školy ve školním řádu určí způsob zajištění těchto předmětů na určeném místě.
3. I v případě, že bude žákům doporučeno nenosit do školy věci nesouvisející s vyučováním, nelze se odpovědnosti za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech jednostranně zprostit a za klenoty, peníze a jiné cennosti se odpovídá do výše 5 000 Kč (§ 1 nařízení vlády č. 258/1995 Sb., kterým se provádí občanský zákoník); pokud budou věci převzaty do úschovy, hradí se škoda bez omezení.
4. Vést žáky k tomu, aby dokázali protiprávní jednání rozpoznat, byli všímaví vůči svému okolí a v případě, kdy budou svědky takového jednání, ohlásili věc pedagogickému pracovníkovi školy.

Jak postupovat při nahlášení krádeže žákem

1. O události pořídít záznam na základě výpovědi poškozeného.
2. Věc předat orgánům činným v trestním řízení (ohlásit na místní nebo obvodní oddělení Policie ČR), nebo poučit poškozeného žáka (jeho zákonného zástupce), že má tuto možnost.
3. V případě, že je znám pachatel, je třeba nahlásit věc orgánu sociálně-právní ochrany (byli pachatel mladší 18 let) a současně věc předat orgánům činným v trestním řízení.

Jak postupovat preventivně proti vandalismu

1. Ve školním řádu uvést, že každý je odpovědný za škody, které svým jednáním způsobil, a proto po něm bude škola požadovat náhradu, jestliže škodu způsobil úmyslně nebo z nedbalosti.
2. V poučeních o bezpečnosti a ochraně zdraví je třeba se problematice vzniklých škod věnovat a žáky opakovaně upozorňovat na jednání, které k poškození majetku vede a jak se takovému jednání vyhnout.

Jak postupovat při vzniku škody

Jakmile vznikne škoda na školním majetku, je třeba o celé záležitosti vyhotovit záznam a pokusit se odhalit viníka.

V případě, že viníka škola zná, může na něm (jeho zákonném zástupci) vymáhat náhradu škody.

V případě, že nedojde mezi zákonnými zástupci nezletilého dítěte a školou k dohodě o náhradu škody, může škola vymáhat náhradu soudní cestou.

7. Inkluze

Novela školského zákona garantuje s účinností od 1. září 2016 právo dětí na tzv. podpůrná opatření. Tato opatření pomohou překonávat jejich znevýhodnění - ať už se jedná o děti a žáky ze sociálně znevýhodněného a kulturně odlišného prostředí, děti a žáky zdravotně postižené a znevýhodněné nebo žáky (mimořádně) nadané.

Žáci naší školy, kteří mají podpůrná opatření (1-3) jsou evidováni v jednotném systému, kde je záznam o tom, zda se jedná o podpůrné opatření v rámci chování, poruch učení a chování, nadání-talent, zdravotní důvody, špatné životní podmínky, jiné kulturní prostředí či jiném. Mnohde se jednotlivé položky u jednoho žáka prolínají a podpůrná opatření jsou kombinovaná (ADHD – poruchy chování a učení, aj.) Na základě vyšetření Pedagogicko-psychologické poradny mají k dispozici kromě speciálních pomůcek i některé děti asistenta pedagoga, který se jim individuálně věnuje během vyučování.

7.1. Postup při řešení, kdy mám žáka se vzdělávacími potížemi, kterému mohou pomoci podpůrná opatření:

(důvody zdravotní, poruchy učení a chování, špatné životní podmínky, jiné kulturní prostředí, talent atd.)

1. Kontaktuji rodiče, situaci s nimi proberu, navrhnou opatření, se kterými rodič souhlasí.
2. Pro žáka napíši *plán pedagogické podpory* (PLPP). Toto se děje po domluvě s třídním učitelem a výchovným poradcem. PLPP lze použít pro více předmětů.
3. Začnu s realizací podpůrných opatření.
4. Provedu záznam do trezoru do tabulky „u inkluze“.
5. a. V případě, že opatření pomáhají, pokračuji v PLPP.
b. V případě, že opatření nejsou v časovém horizontu 3 měsíců dostačující (např. je třeba navýšená hodina, zakoupení speciálních pomůcek), rodič objedná po dohodě se školou své dítě na vyšetření do ŠPZ.
c. V případě závažných situací není nutné dodržet limit 3 měsíců pro objednání k vyšetření do ŠPZ (nutno konzultovat s výchovnou poradkyní).

Rodič žáka objedná k vyšetření do ŠPZ:

1. Škola odešle do ŠPZ snímek školy a PLPP. **Je vhodné přesně specifikovat, co žák potřebuje i pokud jde o pomůcky – uvést konkrétně!!!**
2. Do doby, než škola obdrží **doporučení**, pokračuje v PLPP.
3. Po vyšetření obdrží škola přes datovou schránku **doporučení**.
4. **Škola kontaktuje do 4 dnů po obdržení doporučení rodiče a vyzve jej k podpisu tohoto doporučení.**
5. Škola začne poskytovat příslušná doporučení.
6. Veškeré informace z doporučení (především identifikační kód a kódy pro NFN) nahlásí ihned panu zástupci do matriky, aby mohlo dojít k čerpání finančních prostředků.
7. V případě, že je to uvedeno v doporučení, učitel vypracuje do 30-ti dnů **IVP** a odešle jej příslušnému pracovníkovi ŠPZ ke kontrole.
8. Po „návratu“ **IVP** ze ŠPZ jej dopracuje, vytiskne a nechá podepsat všem zúčastněným stranám.

V případě nesouhlasu rodičů s PLPP nebo jeho výhrady k doporučení ze ŠPZ, kontaktujeme výchovné poradkyně, aby mohlo být dále řešeno.

7.2. Ohrožení žáka školním neúspěchem

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami upravuje Školský zákon č. 561/2004 Sb. v § 16 (novela školského zákona č. 472/2011 Sb.), Vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných a novela této vyhlášky – Vyhláška č. 147/2011 Sb.

Cílem současného školství je vytvořit takové školní prostředí a klima školy, které by poskytovalo všem žákům stejné podmínky a šance na dosažení odpovídajícího stupně vzdělání a zajistí jim právo na rozvoj jejich individuálních předpokladů (zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání – školský zákon). V posledních dvou desetiletích dochází v České republice k významným změnám ve vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Projevuje se to

snahou integrovat co největší počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných typů škol a školských zařízení.

Na naší škole realizujeme doučování pro skupinky dětí, které jsou ohroženy školním neúspěchem po stránce vzdělávací a eliminujeme výchovně ve vrstevnické skupině, viz výše.

8. Evaluace školního preventivního programu

SPECIFICKÉ i NESPECIFICKÉ PREVENTIVNÍ PROGRAMY_evaluace

- Hodnotíme jednotlivé akce, přednášky, programy nejen interně formou dotazníků spokojenosti a přínosu jak z pohledu dětí tak i dospělých, ale společnosti, kterým zadáváme realizaci, si vedou dotazníky spokojenosti. Od obou se odráží další navazující případná spolupráce.
- Hodnotíme hned po akci, ale i s odstupem, analyzujeme výsledky.
- Zadáváme stejné otázky s odstupem času a data porovnáváme
- Hodnocení účinnosti PP vychází nejen od žáků, ale i od rodičů a široké veřejnosti zejména chováním žáků mimo školu, v reálném světě
- Samostatné práce, výtvary, ale i schránka důvěry mapují efektivně stav žáků a úspěch PP
- Pozorování je další důležitou složkou. Pozorování chování dětí na výletech, akcích mimo školu, sportovních outdoorových pobytech, ale i v jednotlivých vyučovacích hodinách

9. Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2019 – 2027

MŠMT

Řídíme se Primární prevencí rizikového chování, dle Národní strategie 2019 – 2027, která je základním strategickým dokumentem MŠMT, který tvoří/vytváří základní rámec politiky primární prevence rizikového chování v České republice.

1 Agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, domácí násilí, krizové situace spojené s násilím, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie, krádeže, loupeže, vydírání, vyhrožování 2 Záškoláctví 3 Závislostní chování, užívání různých typů návykových látek, netolismus, gambling 4 Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů 5 Spektrum poruch příjmu potravy 6 Negativní působení sekt 7 Sexuální rizikové chování

10. Zásady přístupu k dětem, žákům, studentům s PAS v rámci vzdělávacího procesu

I s dalšími aktualizovanými přílohami Metodického doporučení k prevenci rizikového chování (tabák, drogy, alkohol aj.) a vhodnými postupy řešení, byl pedagogický sbor důkladně seznámen a doporučenými postupy se řídí. Svůj postup konzultují s metodikem prevence, speciálním pedagogem a vedením školy.

1. Charakteristika poruch autistického spektra

Poruchy autistického spektra (dále jen „PAS“) jsou skupinou poruch, které se diagnostikují na základě projevů chování. Jejich charakteristika se v poslední době významně změnila. V současné době hovoříme souhrnně o poruchách autistického spektra a rozlišujeme je podle míry podpory, kterou jedinci potřebují (Diagnostický a statistický manuál duševních poruch – DSM V), nově jsou východiskem také klasifikace stupně postižení intelektu a funkční komunikace (viz 11. revize Mezinárodní klasifikace nemocí, jejíž předpokládaná platnost v ČR je v roce 2022). V praxi se stále můžeme setkat s označením pervazivní (všepronikající) vývojové poruchy a s vydělováním jednotlivých diagnostických kategorií, mezi které jsou řazeny mj. dětský autismus, atypický autismus, Rettův syndrom, Aspergerův syndrom, jiné pervazivní vývojové poruchy, pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná (10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí).

Základní diagnostická triáda PAS zahrnuje různou míru narušení v těchto oblastech:

- *sociální interakce a sociální chování;*
- *verbální i neverbální komunikace;*
- *oblast představitosti a hry, omezených vzorců chování, zájmů nebo aktivit.*

Stupeň závažnosti poruch bývá různý, typická je také značná variabilita projevů. I v případě nejlehčích forem postižení je zhoršena sociabilita a ztíženo zařazení jedince do společnosti. Více podrobností k odlišnostem a projevům v jednotlivých oblastech je popsáno v následující části.

2. Specifika v chování žáků s poruchou autistického spektra

Chování a projevy každého dítěte, žáka, studenta (dále jen „žák“) s PAS mohou být značně různorodé. Některé schopnosti a dovednosti mohou odpovídat věku, jiné jsou výrazně opožděné nebo nerozvinuté. U žáků s PAS se lze setkat s různou úrovní intelektových schopností (mentální retardace; průměrné intelektové schopnosti s nerovnoměrným vývojem; nadprůměrné nadání), je tedy důležité individualizovat přístup ke vzdělávání pro každého žáka.

Základní specifika v chování lze popsat na základě diagnostické triády, jelikož právě v daných oblastech se nejvíce projevují:

2.1 Specifika v sociální interakci a sociálním chování

U jedinců s PAS sledujeme problémy v porozumění sociálním situacím nebo sociálním vztahům. Setkáváme se s různým stupněm zájmu o sociální kontakt (např. žáci mazliví; pasivní; neteční; aktivní; zdrženliví; nejistí a neschopní přiměřeně navázat kontakt; fixování na blízké osoby). Zároveň platí, že se tito jedinci často nedostatečně orientují v důsledku specifických problémů v mezilidských vztazích a sociálních situacích, nedokáží dobře porozumět verbální i neverbální komunikaci, mají problémy s neustálými změnami. To vede k tendenci ritualizovaného chování s prvky stereotypie (např. potřeba jíst stále stejné jídlo; dodržovat stále stejnou trasu cesty), což se následně odráží v jejich chování.

V rámci přístupu k jedincům s PAS se tedy snažíme o vysvětlení situací a objasnění toho, co je v dané situaci žádoucí (funkční) reakce a co nežádoucí reakce. V neposlední řadě je třeba zohlednit i odlišnosti v porozumění emočního prožívání vlastního i druhých lidí. Jedinci s PAS mají velké obtíže s empatií (vcítění se do prožívání druhých), což může vést k problémům v pochopení příčin a záměrů chování druhých lidí.

2.2 Specifika ve verbální i neverbální komunikaci

Jedinci s PAS vykazují různé obtíže v komunikaci a vývoji řeči (mutismus; dysfázii; echolálii; verbalismus; agramatismus; ulpívání na tématu hovoru; repetitivní doptávání), ale také rozvinutou slovní zásobu včetně jazykového nadání nebo naopak úplnou absenci řeči. Často se setkáváme s tím, že i když je řeč rozvinuta, objevují se problémy v komunikaci (např. žák verbálně komunikuje, ale nedokáže sdělit svá přání, pocity; není schopen užívat neverbální komunikační prostředky, jako např. výraz obličeje, oční kontakt, postoj těla či gesta). Primárně je tedy důležité zaměřit se na rozvoj tzv. funkční komunikace, aby žák dokázal komunikovat své potřeby, a současně bylo zřejmé, že rozumí sdělení pedagoga nebo jiných dospělých osob. Je možné využívat různé metody alternativní a augmentativní komunikace.

2.3 Specifika v oblasti představivosti a hry, chování (repetitivní vzorce chování), zájmů nebo aktivit

Menší flexibilita myšlení, problémy v oblasti představivosti ovlivňují oblast zájmu, her a aktivit, která bývá u žáků s PAS narušena. Častým projevem jsou neobvykle silné či zvláštní zájmy (např. oblíbené předměty, hračky; činnosti; pohádky; televizní reklamy; témata), omezená schopnost spontánně sdílet s ostatními vrstevníky radost a zájmy či rigidní a kompulzivní chování. Četnost takového chování se zvyšuje při nadměrné stresové zátěži či emočně náročných situacích (i při projevech radosti). Setkáváme se také se stereotypními nebo repetitivními motorickými pohyby (např. poskakování; mávání rukama; kývání tělem; kroucení prstů před obličejem).

2.4 Specifika v oblasti smyslové percepce

Ač se tato specifika nezařazují do základní diagnostické triády, jsou dalším významným faktorem, který může ovlivnit začlenění žáka s PAS do běžné třídy (např. hypersenzitivita na zvuky, vůně, chutě nebo taktilní podněty). Např. hlasité zvuky mohou u žáků vyvolávat až fyzickou bolest, setkáváme se s nesnášenlivostí k určitým druhům materiálů nebo i určitým typům jídla. Na druhou stranu mohou mít někteří jedinci zvýšený práh bolesti, nemusí reagovat na bolest, zranění. Objevuje se také zraková fascinace světly nebo pohybem. Specifické vnímání tedy můžeme najít u všech smyslových modalit.

V následujících kapitolách ukážeme, jak se zmíněná specifika mohou promítnout ve fungování žáka ve škole. Jednotlivé informace slouží pro základní orientaci při práci se žákem s PAS a mohou fungovat také jako samostatné dokumenty (viz příloha č. 2 a příloha č. 3), proto se může stát, že se v některých aspektech překrývají.

3. Zásady přístupu při výchově a vzdělávání žáků s PAS

Při zařazování žáků s PAS do škol bychom měli respektovat základní zásady přístupu, abychom umožnili žákovi lépe porozumět systému a pravidlům školy. V podstatě jde o to, aby bylo školní prostředí pro žáka pochopitelné, bezpečné a uměl se v něm orientovat.

3.1 Zásada přesnosti, jasnosti instrukcí a zajištění předvídatelnosti

Většina žáků s PAS potřebuje větší míru struktury prostředí a činností, aby mohla kvalitně a srozumitelně pracovat. Předvídatelnost a pravidelnost denních činností je pro žáky s PAS, pro které je charakteristická potřeba určité míry ritualizace, zárukou vykonávání rutinních činností. Neznámé a nečekané události u nich mohou vyvolat stres a nejistotu, což může vést k úzkosti, problémovému chování nebo k výkyvům či selhání v obvykle zvládaných činnostech.

3.2 Zásada strukturování pracovního dne a činností

Pro žáky s PAS mohou být důležitým pomocníkem plány dne, psané připomínky a pravidla (např. před obědem si myji ruce), popisy školních situací (např. při zvonění bych měl být ve třídě; postavím se, když vstoupí učitel). V závislosti na povaze a závažnosti PAS je v období adaptace na školní prostředí vhodné výrazně podpořit strukturalizaci prostoru, činností a času (např. denní režim; rozvrh vyučovacích hodin; strukturovaný plán vyučovací hodiny). Uplatnění uvedených principů pomáhá žákovi s PAS nalézt odpověď na otázky: kde a kdy bude; co dělá; jak to má dělat; jak dlouho to bude trvat; proč to dělá. Strukturujeme žákovi čas, prostředí, ve kterém se pohybuje, i jednotlivé činnosti (např. oblékání se). Používáme strukturu pracovního programu, rozvrh dne, strukturu řešení úkolu (např. přečtu si zadání; napíši si otázku, na kterou mám odpovědět; zapíši si postup; vypracuji úkol; napíši výsledek; podtrhnu). Můžeme využít i strukturované pracovní listy, krabice s vnitřní strukturou, strukturované činnosti s vizualizací jednotlivých kroků (více viz Čadilová, Žampachová, 2008).

3.3 Zásada jasné a konkrétní motivace

Žáci s PAS musí rozumět smyslu vykonávaných činností. Sociální motivace zpravidla nefunguje, vzhledem k omezené schopnosti empatie. Pokud jsou žáci pro vykonávané činnosti vhodně motivováni, je možné udržet jejich pozornost a soustředění na práci. Při ztrátě motivace rapidně klesá i schopnost soustředění. Jak již bylo uvedeno, motivace by měla být konkrétní, dosažitelná a jasně vztažená k vykonávané činnosti.

Jednou z forem práce s motivací žáka je využití jeho silných stránek, které může být spojeno s poskytováním určitého motivujícího druhu odměny (např. žák může vykonávat aktivity, které jsou ve spektru jeho zájmů; v různých typech úkolů lze využít oblíbené předměty/témata žáka, např. při oblibě hasičů zadáváme žákovi čtení a matematické úlohy o hasičích).

3.4 Zásada klidného a empatického přístupu

S ohledem na specifika v chování a komunikaci žáků s PAS (např. nevhodné poznámky; netaktní přímočarost; otázky mimo kontext; banální výroky; úzkostné reakce při setkáních s novými lidmi; vulgární vyjadřování; odborné otázky) je nezbytné reagovat na uvedené projevy s pochopením.

3.5 Zásada dodržování časové souslednosti úkolů

Činnosti realizované se žáky s PAS by měly probíhat podle pravidel zřejmých žákům, neboť jestliže se často mění plánované činnosti a nerespektují se stanovená pravidla, dochází u žáků k nejistotě. V případě, že je třeba změnit původně nastavený harmonogram a postup práce, je nezbytné změnu žákovi vysvětlit. Pokud je potřeba, můžeme využít i formu vizualizované informace. Tam, kde se dá očekávat změna v zažitém režimu (např. výlet; exkurze; suplování), je vhodné ji nejen dopředu sdělit, ale také počítat s možností alternativního řešení pro žáka s PAS.

3.6 Zásada vyšší míry vizuální podpory

Vizuální podpora pomáhá většině žáků při učení a vstřebávání nových informací. Pro většinu žáků s PAS je vizuální informace nezbytnou podporou pro pochopení významu předávané informace. Pokud chceme, aby si žák s PAS osvojil pracovní činnost, je vhodné ji názorně demonstrovat, rozepsat v bodech nebo rozkreslit (využít tzv. schémata postupů). Postupně lze proces zjednodušovat a doplňovat verbálním vysvětlením.

3.7 Zásada posilující koncentraci pozornosti

Při zvýšeném motorickém neklidu lze umožnit žákovi s PAS manipulaci s předmětem, nebo realizovat činnost, která neruší ostatní a žákovi umožňuje soustředění, jako je např. mačkácí míček, provázek, gumička. Je dobré podporovat také aktivity, které žákovi s PAS umožní střídání pohybu v hodině, jako je např. rozdávání papírů a sbírání

sešitů. Pro zlepšení kvality pozornosti je důležité pravidelné a vyvážené střídání odpočinku a činnosti.

3.8 Zásada srozumitelného nastavování sociálně komunikačních pravidel a zvládnání situací, které vyžadují praktickou zkušenost

U žáků s PAS sledujeme odlišnosti v oblasti komunikace. Je důležité vědět, jaký způsob komunikace žák upřednostňuje, jaké je jeho porozumění řeči. Dochází také k odlišnému chápání některých projevů v komunikaci, zvláště pak ironie, sarkasmu či metafor. Mnohdy je důležité upozornit žáka na zdánlivě všeobecně známé skutečnosti (viz Desatero komunikace se žákem s PAS ve škole).

3.9 Zásada střídání pracovních činností a odpočinku

Možnost odpočinku a relaxace je důležitá pro prevenci vzniku nežádoucího chování či vzniku afektu způsobeného únavou a „přetažením“, tlakem na výkon, protože navozuje zklidnění a předchází stresu. Pro odpočinek žáka je vhodné vymezit konkrétní prostor i čas.

4. Spolupráce škola – zákonný zástupce žáka – odborní pracovníci

Pro vzdělávání všech žáků bez rozdílu je nezbytná spolupráce školy a zákonných zástupců žáků. U žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je nezbytná také součinnost se školskými poradenskými zařízeními. Úkolem speciálního pedagoga nebo psychologa školského poradenského zařízení (dále jen „ŠPZ“), který na základě posouzení vzdělávacích potřeb žáka zná jeho specifika (včetně silných a slabých stránek), je poskytovat metodickou podporu pedagogickým pracovníkům školy i zákonným zástupcům žáka.

Pro úspěšnou spolupráci je nutné nastavení a využívání vzájemné informovanosti aktérů zapojených do vzdělávacího procesu žáka s PAS (např. pedagog; asistent pedagoga; zákonný zástupce; vychovatel; výchovný poradce). V případě, že ve škole pracuje školní speciální pedagog nebo školní psycholog, je nutné spolupracovat také i s ním.

5. Doporučený postup školy pro prevenci vzniku problémových situací u žáků s PAS

Škola by měla znát specifika v chování žáka a reflektovat je v rámci fungování třídy a školy (např. při výběru konkrétní třídy žáka; zavedení vizualizačních prvků pro zlepšení orientace ve škole). Na základě doporučení ŠPZ a dohody se zákonnými zástupci žáka (viz Specifika

v chování žáků s poruchou autistického spektra) by měly být identifikovány oblasti či projevy v chování, které mohou v kontextu školy působit jako nestandardní, nežádoucí či problémové.

Při výchovných postupech u žáků s PAS je důležité si uvědomit, že jejich chování může plnit různé funkce, které pro nás mohou být vodítkem v dalším postupu. Zároveň je třeba mít na paměti, že součástí PAS není automaticky autoagresivní či agresivní chování.

Je pro nás tedy důležité sledovat, v jakých situacích se chování objevuje, co může být jeho příčinou (sledujeme tedy, co chování předcházelo). Můžeme sem zařadit např.:

- **Chování jako forma vyjádření emocí** – vzhledem k tomu, že mají žáci s PAS potíže s vyjadřováním emocí, mohou v rámci chování vykazovat specifika, která se objevují ve zvýšené míře ve chvílích stresu, emocionálního vypětí, nenadálých změn (např. poskakování; mávání rukama; kývání se; vykřikování, ale např. i autoagresivní chování či útok na spolužáka).
- **Chování jako projev nepochopení situaci** – v situacích, kdy žák např. nerozumí co se kolem něj děje, nerozumí tomu, co bude následovat, projeví se to v jeho chování.
- **Chování jako forma komunikace** – obtíže žáků v sociální interakci a komunikaci mohou vést k tomu, že využijí pro kontakt se spolužákem takovou formu chování, u níž mají ověřeno, že vyvolá reakci ze strany druhého, i když často neodpovídá sociálnímu kontextu a může být pro druhého nepříjemná (např. objímání; nerespektování osobní zóny druhého; držení druhého).
- **Chování jako prostředek dosažení cíle** – ač zde vlastně hovoříme o základní funkci volního chování, u žáků s PAS se setkáváme s tím, že cíl neumí dobře komunikovat a cesty, které volí k dosažení cíle, neodpovídají běžným postupům, tudíž jsou pro okolí obtížně pochopitelné (např. žák s PAS jedná bez ohledu na ostatní; není schopen odložit naplnění svých potřeb).
- **Chování jako následek přetížení v oblasti smyslového vnímání či obtíží se smyslovou integrací** – vzhledem k výše uvedeným specifickým problémům ve smyslovém vnímání se může objevit svou intenzitou neadekvátní či neočekávaná reakce na smyslový podnět.
- **Chování jako následek polaritních přesvědčení (černobílé myšlení)** – deficity exekutivních funkcí a odlišné vnímání sociálních situací (vlivem narušení procesu socializace) mohou vést k chování nepřiměřenému věku a situaci, kdy žák nedokáže zvládnout neúspěch nebo není schopen přijmout řešení situace, které není zcela podle pravidel (např. společenského chování nebo i školního řádu).

Dále by mělo být stanoveno, jaké projevy v chování jsou pro žáka charakteristické, které projevy v chování budou v rámci školy tolerovány (typicky např. stereotypie v chování nezbytná pro základní pocit bezpečí žáka, např. nošení oblíbeného předmětu do školy; možnost odpočinku mimo třídu; umožnění objetí učitele v rámci rituálu vítání a loučení), a ve kterých případech se jedná o chování v prostředí školy problémové (např. vykřikování vulgarismů; házení předměty; nedodržování osobní zóny při sociálním kontaktu). U takového chování by měl být stanoven intervenční postup, jak s daným chováním pracovat, tedy měly by být jasně dané konkrétní strategie (např. ignorování; posilování žádoucího chování; způsob komunikování zpětné vazby) vycházející z doporučení ŠPZ, zkušenosti zákonných zástupců žáka a třídního učitele (či dalších pedagogických pracovníků, např. asistenta pedagoga).

Výše uvedené skutečnosti můžeme zohlednit v rámci individuálního vzdělávacího plánu nebo pouze vytvořit individuální výchovný plán. Konkrétní postup závisí na rozhodnutí každé školy. V případě výrazných specifík v chování žáka doporučujeme takový dokument vytvořit, jelikož může pomoci např. při předávání informací novým vyučujícím. Konkrétní strategie

při řešení problémů s chováním žáků s PAS můžeme najít např. v Metodice práce se žákem s poruchami autistického spektra (Žampachová, Čadilová, 2012) nebo v publikaci Žáci s poruchou autistického spektra v běžné škole (Bělohávková a Vosmik, 2010).

5.1 Komplexní týmový přístup v rámci školy

- SPC (PPP) v závěrech vyšetření určených pro školu v Doporučení pro vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen „Doporučení“) v části „Závěry vyšetření žáka podstatné pro vzdělávání a pobyt ve škole“ popíše podrobně specifika práce s žákem tak, aby bylo zřejmé, co je třeba ve vzdělávání žáka zohlednit, jak se má upravit organizace vzdělávání a metody práce se žákem. Pokud zákonný zástupce vyhodnotí, že je nezbytné škole sdělit přesnou diagnózu, pak se tato skutečnost uvede v Doporučení, v části „Další doplňující informace“.
- Ředitelem školy pověřený pedagogický pracovník (nejvhodněji pedagogický pracovník školního poradenského pracoviště) zodpovídá za spolupráci se školským poradenským zařízením, v jehož péči je daný žák s PAS.
- Pověřený pedagogický pracovník (ve spolupráci s příslušným ŠPZ) seznámí pedagogické i nepedagogické pracovníky školy, kteří budou se žákem v kontaktu (např. při výuce; v družině; při odborném výcviku; v tělocvičně; ve školní jídelně), s obecnými specifiky žáka s PAS, se specifiky v chování a komunikaci, dále se zásadními a podstatnými informacemi o individuálních zvláštích a potřebách daného žáka.
- Pověřený pedagogický pracovník zajistí ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm a pracovníkem školského poradenského zařízení, který se problematikou PAS zabývá, besedy a osvětu pro pedagogy i žáky školy a jejich zákonné zástupce takovou formou, která je seznámí se specifiky žáků s PAS v celé šíři, pokud je to možné, včetně pohledu odborníků, jako jsou psycholog, psychiatr, neurolog apod.
- Pověřený pedagogický pracovník úzce spolupracuje s třídním učitelem žáka, asistentem pedagoga a školním metodikem prevence, organizuje ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm (případně ŠPZ) kazuistické semináře pro sdílení dobré i špatné praxe v oblasti prevence a předcházení vzniku nežádoucího chování žáků s PAS nebo v oblasti řešení akutních krizových situací.
- Pro pedagogický tým podílející se na vzdělávání žáka/žáků s PAS je vhodné zajistit také pravidelnou metodickou podporu formou supervize, vedení bálintovských skupin nebo mentoringu odborníkem z praxe (viz přílohy). Škola případně zajistí možnost spolupráce s odborným pracovištěm v souvislosti s dlouhodobým nácvikem zvládnutí krizových situací souvisejících s projevy nežádoucího chování u žáků (např. sebepoškozování; agresivita; nespoupráve; šikana).
- Třídní učitel úzce spolupracuje se zákonnými zástupci žáka a pravidelně je kontaktuje ve snaze zajištění optimální podpory pro vzdělávání žáka. Neprodleně informuje zákonné zástupce žáka a pověřeného pracovníka školy o změnách v chování, změnách aktuálního zdravotního stavu, projevech problémového chování žáka, o plánovaných nebo náhlých změnách ve školním prostředí oproti nastavenému standardu (např. personální změny v případě onemocnění pedagogického pracovníka; akutní nebo plánovaná rekonstrukce opravy v areálu školy). O těchto záležitostech může zákonné zástupce po dohodě s třídním učitelem či v součinnosti s ním informovat i asistent pedagoga, který by měl znát své kompetence v dané oblasti.
- Pedagogický pracovník při práci s třídním kolektivem vždy zohledňuje věk, schopnosti žáků a sociálně psychologické jevy, které se u žáků ve třídě vyskytují. Způsobem přiměřeným věku a schopnostem jednotlivých žáků formou nejrozumnějších metod rozvíjí

schopnost diskutovat, pracovat v týmu a respektovat ostatní, uvědomovat si význam a podstatu pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty a snášenlivosti.

- Třídní učitel v případě potřeby a po dohodě se zákonným zástupcem spolupracuje s lékařskými specialisty, v jejichž péči je žák s PAS veden – především praktickým lékařem pro děti a dorost, dětským psychiatrem, případně dětským klinickým psychologem.

6. Zajištění bezpečnosti a zdraví – školní řád – krizový plán

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen „školský zákon“), ve znění pozdějších předpisů, stanovuje v § 22 povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků, kdy žáci a studenti jsou povinni řádně docházet do školy nebo školského zařízení a řádně se vzdělávat; dodržovat školní a vnitřní řád, předpisy a pokyny školy a školského zařízení o ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli seznámeni; plnit pokyny pedagogických pracovníků škol a školských zařízení vydané v souladu s právními předpisy a školním nebo vnitřním řádem.

Zletilí žáci a studenti jsou podle § 22 odst. 2 školského zákona povinni informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání; dokládat důvody své nepřítomnosti ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem; oznamovat škole a školskému zařízení údaje podle § 28 odst. 2 a 3 školského zákona a další údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost žáka a studenta, a změny v těchto údajích.

Zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků jsou rovněž podle § 22 odst. 3 školského zákona povinni zajistit, aby žák docházel řádně do školy nebo školského zařízení; na vyzvání ředitele školy nebo školského zařízení se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání dítěte nebo žáka; informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích dítěte nebo žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání; dokládat důvody nepřítomnosti dítěte a žáka ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem; oznamovat škole a školskému zařízení údaje podle § 28 odst. 2 a 3 školského zákona a další údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost dítěte a žáka, a změny v těchto údajích.

Dle § 22b školského zákona je povinností pedagogického pracovníka vykonávat pedagogickou činnost v souladu se zásadami a cíli vzdělávání; chránit a respektovat práva dítěte, žáka nebo studenta; chránit bezpečí a zdraví dítěte, žáka a studenta a předcházet všem formám rizikového chování ve školách a školských zařízeních; svým přístupem k výchově a vzdělávání vytvářet pozitivní a bezpečné klima ve školním prostředí a podporovat jeho rozvoj; zachovávat mlčenlivost a chránit před zneužitím osobní údaje, informace o zdravotním stavu dětí, žáků a studentů a výsledky poradenské pomoci školského poradenského zařízení a školního poradenského pracoviště, s nimiž přišel do styku; poskytovat dítěti, žáku a studentovi nebo zákonnému zástupci nezletilého dítěte nebo žáka informace spojené s výchovou a vzděláváním.

Školy a školská zařízení jsou povinny při vzdělávání a s ním souvisejících činnostech dodržovat bezpečnost a ochranu zdraví ve školách a školských zařízeních dle § 29 školského zákona.

Obecně platná pravidla dodržování bezpečnosti při výuce, o přestávkách, při pohybu v prostorách školy i mimo ni, při odborném výcviku atd., vymezená v příloze č. 14 Rizikové chování v materiálu „Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28)“, jsou doporučující pro všechny skupiny dětí, žáků a studentů, tedy i pro děti, žáky a studenty s PAS.

Krizový plán vytváříme pouze u žáků, u nichž existuje důvodný předpoklad, že mohou vzniknout situace ohrožující zdraví či život žáka/žáků, např. opakované agresivní či autoagresivní afektivní stavy. Měl by obsahovat postupy, které přesně řeší individuální krizové situace, jež mohou nastat. Postupy by měly být jasné a závazné pro každého pracovníka školy a určující konkrétní kompetence a odpovědnost jednotlivých zaměstnanců. Krizový plán by měl obsahovat popis konkrétních kroků při vzniku situací, ve kterých by mohlo dojít k ohrožení zdraví či života žáka/žáků, vymezení kompetencí a odpovědnosti jednotlivých zaměstnanců, včetně přesného stanovení podmínek, kdy a za jakých okolností škola žádá o pomoc jiné odborníky, např. Zdravotnickou záchranou službu.

6.1 Krizový plán

V prostředí školy se snažíme předcházet vzniku problémového chování a krizových situací u žáků s PAS. Vhodné postupy práce s žákem v rámci vzdělávání i v rámci mimoškolních aktivit (v rámci školy) jsou popsány v individuálním vzdělávacím plánu. Informace o vhodných postupech práce se žákem s PAS jsou v doporučení ŠPZ uvedeny obvykle v „Závěrech podstatných pro vzdělávání žáka a jeho pobyt ve škole“ a dále jsou podrobněji rozepsány v části „Podpůrná opatření jiného druhu“. Krizové situace u žáků s PAS jsou obvykle důsledkem podcenění některých specifík v jejich chování, např. nepochopení právě probíhající situaci, pocit nepochopení nebo naopak potřeba zvýšené pozornosti.

Minimální preventivní program školy může obsahovat také návrh řešení případných krizových situací u žáků s PAS, s psychiatrickým onemocněním atd. V plánu by měli být uvedeni přednostně pracovníci školního poradenského pracoviště (školní metodik prevence, výchovný poradce, školní speciální pedagog, školní psycholog), u těchto pracovníků lze předpokládat hlubší znalosti, jak zvládat rizikové a agresivní chování žáků. Tito pedagogičtí pracovníci zajišťují primárně také podporu pedagogů ve třídách, pokud takové situace nastanou.

Po proběhlé krizové situaci u žáka s PAS je vhodné vysvětlit spolužákům, co bylo příčinou reakce, jak můžeme těmto reakcím předcházet a dále jak se můžeme v podobných situacích zachovat. Vždy je potřeba vycházet z aktuální situace a nejlépe ke spolupráci přizvat pracovníky školního poradenského pracoviště, případně vyhodnotit závažnost celé situace a následně postupovat v zájmu ochrany zdraví žáka.

Jako nejzávažnější hodnotíme situace, kdy by mohlo dojít k ohrožení zdraví či života samotného žáka s PAS nebo jeho spolužáků, pedagogických i nepedagogických pracovníků školy. V takovém případě je nezbytné dodržet následující postup:

- 1. V případě agresivního chování žáka** (např. brachiální agrese; kousání; kopání; házení předmětů, hraček či ničení vybavení třídy):
 - snažíme se zajistit bezpečí ostatním žákům (zajistíme odchod žáka s PAS × ostatních žáků ze třídy), na žáka v akutním afektivním stavu hovoříme klidným hlasem (v případě,

že žák reaguje negativně, nekomunikujeme s ním), popisujeme situaci, snažíme se ho uklidnit, odstraníme z žákova dosahu nebezpečné předměty (např. židle, nůžky);

- přivoláme pomoc alespoň jednoho dalšího dospělého, prostřednictvím mobilního telefonu, s pomocí žáků, případně dalších dospělých osob;
- stále se snažíme žáka verbálně uklidnit, pomalu se k němu přibližujeme, ale pouze do bezpečné vzdálenosti. Je také vhodné udržet mezi žákem a námi ochrannou bariéru (např. školní lavice);
- pokud žák na uklidňování reaguje, můžeme se k němu dále přibližovat, přičemž stále hovoříme klidným hlasem a uklidňujeme ho (vždy je třeba vzít v úvahu fyzickou sílu žáka, která se v situaci afektu násobí);
- snažíme se, aby se žák posadil např. na zem, na židli, na koberec a pokračujeme v jeho zklidňování;
- pokud afekt stále trvá, udržujeme bezpečný odstup, hlídáme, aby si žák neublížil, zajišťujeme prostor (např. u oken), verbálně ho uklidňujeme a čekáme na pomoc dalšího dospělého;
- kontaktujeme zákonné zástupce žáka, v případě potřeby Zdravotnickou záchrannou službu, při agresi vůči druhým osobám i Policii ČR (ve zvlášť závažných případech).

Příklad:

PLÁN A – ODVEDENÍ ŽÁKA:

- vyučující zajistí bezpečnost žáků ve třídě a podle předem nastavených pravidel v Krizovém plánu požádá o spolupráci další pedagogické pracovníky tak, aby bylo možné převést žáka v akutní krizi do klidného a bezpečného prostředí,
- vyučující vyčká momentu uklidnění žáka. Následně uplatňuje prvky motivace ke znovunavrácení žáka do učebního procesu, případně při přetrvávajícím afektu je informován zákonný zástupce žáka nebo je zavolána Zdravotnická záchranná služba.

PLÁN B – ODVEDENÍ TŘÍDY:

- v případě, že chování žáka s PAS je natolik ohrožující, že není možné jeho převedení do jiného prostoru školy, vyučující opět zajistí spolupráci s určenými pedagogickými pracovníky školy dle pravidel nastavených v Krizovém plánu a zajistí bezpečné přesunutí žáků třídy do náhradních prostor,
- pokračuje snaha o zklidnění žáka, pokud se zklidnění žáka nedaří, je třeba upozornit zákonného zástupce, případně požádat o odbornou pomoc (Zdravotnická záchranná služba).

2) V případě autoagresivního chování žáka (např. kousání se; bouchání se do hlavy; bití hlavou o stěnu/o zem; vytrhávání si vlasů):

- snažíme se zajistit bezpečí ostatním žákům (zajistíme odchod žáků ze třídy). Na žáka v akutním afektivním stavu hovoříme klidným hlasem, snažíme se ho uklidnit;
- přivoláme pomoc alespoň jednoho dalšího dospělého prostřednictvím mobilního telefonu, s pomocí žáků, případně dalších dospělých osob;
- stále se snažíme žáka verbálně uklidnit, pomalu se přibližujeme k žákovi (do bezpečné vzdálenosti), snažíme se autoagresivní chování zastavit (vždy je třeba nutné vzít v úvahu fyzickou sílu žáka, která se v situaci afektu násobí), např. vzít žáka za ruce, navázat oční kontakt, nabídnout alternativu (změnu situace);
- v případě velké fyzické síly čekáme na pomoc dalšího dospělého;
- kontaktujeme zákonné zástupce žáka, v případě potřeby Zdravotnickou záchrannou službu, při agresi vůči druhým osobám i Policii ČR (ve zvlášť závažných případech).

3) V případě vzniku rizikové situace mimo budovu školy (např. vycházka; školní akce):

- povinností pedagogického pracovníka je chránit bezpečí a zdraví žáka i mimo budovu školy/školského zařízení, kdy provádění této zásady má svůj odraz ve školském zákoně a dalších prováděcích předpisech. Jedná se např. o pravidla, která se týkají pedagogického dohledu nad žáky v případě výuky mimo místo, kde se obvykle uskutečňuje vzdělávání (např. § 3 vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů, který stanovuje, že při akcích mimo místo, kde škola uskutečňuje vzdělávání, nesmí na jednu osobu zajišťující bezpečnost a ochranu zdraví žáků připadnout více než 25 žáků. Výjimku z tohoto počtu může stanovit s ohledem na náročnost zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ředitel školy);
- pedagogický pracovník by měl při mimoškolních akcích zohlednit specifika projevů žáka s PAS (např. pro některé žáky s PAS může být cestování v MHD v dopravní špičce spouštěčem problémového chování);
- jestliže přeci jen dojde ke krizové situaci, snažíme se zajistit bezpečí ostatním žákům, žáka s PAS se snažíme verbálně uklidňovat, zastavit ho, přimět ho, aby se posadil, fyzicky blokuje cestu k silnici a dalším nebezpečným místům (např. vodní plocha, koleje);
- je také vhodné zajistit, aby se do řešení situace nezapojovali kolemjdoucí a ostatní neznámé/nepoučené osoby;
- čekáme, až afekt u žáka s PAS zeslábně, informujeme o situaci školu a zákonné zástupce žáka, dohodneme se na dalších krocích;
- v případě, že je situace i nadále vážná, kontaktujeme Zdravotnickou záchrannou službu, při agresi vůči druhým osobám i Policii ČR (ve zvlášť závažných případech).

Příklad:

PLÁN C – SCÉNÁŘ MIMOŠKOLNÍCH AKCÍ:

- pokud se žák účastní mimoškolní akce (např. divadelní představení; výstavy; besedy; návštěva knihovny; školní výlety; exkurze), musí být o času konání, průběhu a náplni včas informován samotný žák i jeho zákonný zástupce. Mimoškolní akce se žák účastní po vzájemné domluvě třídního učitele a zákonného zástupce, s přihlédnutím ke specifickým projevům žáka s PAS v chování, k aktuálnímu stavu žáka a charakteru akce;
- po dobu mimoškolní akce se pedagogický pracovník věnuje zejména zabezpečení bezpečí žáka s PAS i ostatních žáků, snaží se předcházet krizovým situacím;
- v případě problémového chování realizuje pedagogický pracovník krizový scénář dle pravidel popsaných v Krizovém plánu, případně postupuje obdobně jako v plánu A. Každá taková situace by měla být následně zaznamenána, měly by být zachyceny její příčiny, průběh a postupy při řešení, zároveň by se mělo zaznamenat, zda a případně co napomohlo k řešení situace.

11. Zdroje

1. Metodické doporučení k školní prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28
2. Manuál na řešení šikany a jejích ostatních forem a projevů v souladu s metodickým pokynem MŠMT 2016.
3. Strategie prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT ČR na období 2005-2008 Č.j.: 10844/2005-24
4. Metodický pokyn MŠMT ČR Č.j: 10194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví
5. Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií České republiky při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané Č.j.. 25884/2003-24
6. Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy (Michal Miovský a kol. 2012)
7. MATĚJČEK, Z. Praxe dětského psychologického poradenství. Praha: SPN, 1991. 335 s. ISBN 80-04-24526-9
8. www.zkola.cz; Phdr. Tomáš Čech, Ph.D., Nežádoucí sociálně patologické projevy školních dětí)
9. Pedagogický slovník, Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 310

10. Metodický pokyn MŠMT, č.j. 10 194/2002 – 14 „k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví“ ze dne 11. března 2002.“
www.msmt.cz/uploads/Priloha_11_Zaskolactvi.doc
11. <http://www.psycholog-svobodova.cz/news/skryte-zaskolactvi/>